

NİĞARİ'NİN ŞAİRLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Nermin Özcan ÖZER

1969 yılında Zonguldak'ta doğdu. 1989 M.S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun oldu. 1992'de İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki "16. yy Divan Tezhipleri" adlı teziyle yüksek lisansını, 1998'de "Safevi Devri Tezhip Sanatı" adlı teziyle de sanatta yeterliğini bitirdi. 1995'den itibaren de M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Çeşitli dergilerde makaleleri yayınlanmış ve birçok bilimsel toplantılarda katılmıştır.

Nigârî'nin portre ressamlığı yanında şairlik yönü de vardır. Hayatı ile ilgili kısa bilgileri dönemin şüara tezkirelerinden öğrenmekteyiz. Reis Haydar; İstanbul'da Tophane tarafında oturmaktadır. Evi dönemin önemli şahısların toplandığı bir yerdir. Eyüp'te derviş ve kalenderlere tekke olan bir meyhane açmıştır. "Renkleri çeşit çeşit kullanmada, ahular gibi güzeller resmetmede Mani ve Behzad gibi yüz çizmede usta" olduğu belirtilmektedir.

"Kanuni Sultan Süleyman döneminin ünlü siması Nigârî ya da diğer adıyla Denizci Haydar Reis, portresi yapılan kişinin fiziksel gücünü ve zayıflığını da yansıtan yaklaşımıyla Osmanlı padişah portreciliğinde yeni bir dönem açmış ve minyatür sanatının geleneksel sınırlarını zorlamıştır."⁽¹⁾

Denizci Haydar Reis' in eserlerinde kullandığı mahlas olan, Farsça Nigârî kelimesinin lügat anlamı; insan resimleri yapan ressamdır. Gerçekten de yaptığı eserlerle portreciliği yeniden canlandırmıştır. Türk tasvir sanatı içinde, portre çiziminde ustalık eseri denebilececek eserleri görmek mümkündür.

"Gemiciliğe merak eden ve senelerce beylik gemilerde reislik yapan Haydar, muhitinde Nakkaş Haydar Reis diye anılmış, fakat kendisi sanat hayatında Nigârî mahlasını kullanmıştır.

Bir çok deniz muharebelerinde bulunmuş, bu harpleri anlatan manzum eserler yazmış, bilhassa Sinan Paşa ile beraber geçirdiği maceraları bir kitap halinde toplamıştır."⁽²⁾

Başta padişah olmak üzere her sınıftan insanlar onunla sohbet etmekten zevk almışlardır. "Âşık Çelebi bize evinde olan bir toplantıyı anlatıyor. Toplantı esnasında ortaya meşhur diye anılan Beraş hokkası getirilmiştir. Bundan aşırı derece yiyen Eyüp kadısı Sinan Çelebi ölüyor; biraz daha insafli olanlar ölüm derecesine geliyorlar ama kurtuluyorlar; bazıları da az aldıkları halde sersemliyorlar. Orada bulunan veya bu olayı işiten zariflerden biri şu tarih ile hatırayı tespit etmiş oluyor:

Dediler Berraşlar tarihini

Haydarın Beraşın yiyen oldu helâk."⁽³⁾

Nigârî, Barbaros Hayrettin portresinin karşısına güzel bir reyhani ile şu kitayı yazmıştır:

*Reisler çok veli Nakkaş Haydar
Olardan hem şecidir, hem dilâver
Gezenler görmediler mülki Rusî
Nigari şöyle yazdı Barbarosî*

Haydar, burada kendisinin reis olduğunu, hem ismini hem de mahlasını söyle-

mekle beraber, resmin de Barbaros'un olduğunu tasrih etmektedir.

"Çok olduğu sanılan şiirlerine bazı örnekler verelim; Riyazi Tezkiresinde:

Ders okurken kapar dilber kitabın nazdan

Şive babın ezber eyler güyâ açmazdan Diyor.

Beyani, Onun bahriyeye mensubiyeti dolayısıyla şiire iptilasını " ... Sefine-i eş'arı abdar elinden düşmezdi ..." diye vasıflandırıyor.

Yine Riyazi Tezkiret-üş Şüara' sında "Nigari beylik gemilere reis olmak takribi ile derya gazevatını mesnevi tarzında nazmetmiş idi ki, bu beyit ol cümledendir." demekte ve şu beyti misal vermektedir:

Der vasfı keşti

Kefen ber duş edüp nice sefine

Getürdü parmağını geldi dine

Hasan Çelebi Tezkiresinde:

"Lali lehim ısırdı deyu girme kanıma

Hiç olamı efendi kıyam kendü cânıma

Servden bâlâter olmuş kâmeti dilber bu gün

Naresidem dahi bir açılmadık goncaydı dün

Lezzetine lâl'inin çün tâdını

Başın ezdük sükkerin aldık lebünun tâdını

Nigârın âriz üze görünen câyı ham

Değildir her biri bir köşede dil olmadan

kaâm"

Ahdi Tezkiresinde:

"Sahnı güzlârî cihân bir ulu dergâh ancak

Her konan göçmede bir özge güzergâh ancak

Şu'lei dûdiyle irişür güyine cân

Mürşidi râh ana şu' lei âh ancak

Na murâd etse beni çarhı sitemkâr nola

Râhi maksud uzun ömr ise kûtâh ancak

Ta'n iderse nola erbâbi harâbâta gönül

Zühtü tekvayı bilir zâhidi kemrâh ancak

Bâşıma günle doğar bu ne saadettir ki

Doğar ay gibi Nigârî gelen ol mâh ancak"⁽⁴⁾

Sultan II Selim' in ok atarken ki minyatürünün "karşı tarafında hedefi tutan Doğancıbaşının başlığı ve elbise yakası kaplan postundandır. Kılıç kabzası bilhassa aslan kafası şeklindedir ki: silah tarihimiz için çok mühimdir. Bu parçanın yukarı tarafında Nigârî' nin:

Nice medhettmeyi tir ü kemanını şeha

O keman tiri bana Yusuf ve gayriye Sinan

beyti yazılıdır."⁽⁵⁾ Bu beyitle yaptığı minyatürdeki ok ve yaya şiirle ayrı bir güzellik katmıştır.

Nigârî'nin 1572 (H. 980) tarihinde seksen yaşlarında öldüğü, Eyüp' te Zal Mahmut Paşa Camii haziresine defnedildiği bilinmekle beraber, bu gün mezarı kayıptır.

Resim 1; Barbaros Hayrettin Paşa

(1) İrepoğlu, G., "Levni Nakış Şiir Renk", T.C. Kültür Bakanlığı, İst., 1999, s.76

(2) Şehsuvaroğlu, H., "Asırlar Boyunca İstanbul", Cumhuriyet Gazetesi Yay., s.90

(3) Ünver, S., "Ressam Nigari Hayatı ve Eserleri", M.E. Basımevi, Ankara, 1946, s.8

(4) Ünver, S., "Ressam Nigari Hayatı ve Eserleri", M.E. Basımevi, Ankara, 1946, s.10

(5) Öz, T., "Barbarosun Otantik Resmi", Devlet Basımevi, İst., 1936, s.6

KAYNAKÇA

- İREPOĞLU, Gül, "Levni Nakış Şiir Renk", T.C. Kültür Bakanlığı, İst., 1999
- ÖZ, Tahsin, "Barbarosun Otantik Resmi", Devlet Basımevi, İst., 1936
- ŞEHUSVAROĞLU, Haluk, "Asırlar Boyunca İstanbul", Cumhuriyet Gazetesi Yay.
- ÜNVER, Süheyl, "Ressam Nigari Hayatı ve Eserleri", M.E. Basımevi, Ankara, 1946